

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Πολιτική, Πόλεμος, Στρατηγική

Ενότητα 2: Ο πόλεμος στην εποχή του χαλκού

Γιώργος Μαργαρίτης
Τμήμα Πολιτικών Επιστημών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

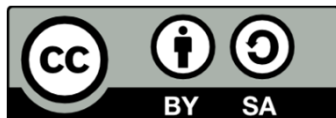
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ο πόλεμος στην εποχή του χαλκού

3η χιλιετηρίδα – 1η χιλιετηρίδα πριν το έτος
μηδέν

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η εποχή του χαλκού.
2. Η “ομηρική παρεξήγηση”.
3. Ο πόλεμος στους σκοτεινούς αιώνες (9ος-8ος αι π.Χ.).
4. Η επανάσταση των οπλιτών – Πόλις.
5. Ειδική Βιβλιογραφία.

Σκοποί ενότητας

- Να παρουσιασθεί η εποχή του χαλκού.
- Να γίνει αντιληπτή η “ομηρική παρεξήγηση”.
- Να αναλυθεί ο πόλεμος στους σκοτεινούς αιώνες και η επανάσταση των οπλιτών.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η εποχή του χαλκού

Η εποχή του χαλκού

- Αν και οι γνώσεις μας πάνω στην κοινωνική διάρθρωση και τη συγκρότηση των κρατικών δομών σε αυτήν την απομακρυσμένη χρονικά περίοδο είναι σχετικές και περιορισμένες, μπορούμε να κάνουμε μερικές διαπιστώσεις πάνω στον τρόπο που συνδέονταν ο πόλεμος και η πολιτική.

Η εποχή του χαλκού

- Η περίοδος χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία μεγάλων κρατών στο χώρο της σημερινής Μέσης Ανατολής, κυρίως κατά μήκος μεγάλων ποταμών (Αίγυπτος, Μεσοποταμία). Η σύνθετη κρατική μηχανή που δημιουργείται έχει προφανώς σχέση με την ανάγκη κεντρικής διαχείρισης των αρδευτικών συστημάτων, τη συλλογή, αποθήκευση και κατανομή του αγροτικού προϊόντος.

Η εποχή του χαλκού

- Το πλεόνασμα – η επιπλέον των αναγκών για διατροφή των γεωργών παραγωγή – πρέπει να ήταν οπωσδήποτε σημαντικό καθώς επέτρεψε τη δημιουργία ισχυρών κοινωνικών χώρων μη άμεσα συνδεδεμένων με την παραγωγική διαδικασία.
- Δύο τεχνικές καινοτομίες ήταν οι προσθήκες αυτής της περιόδου στο πεδίο της στρατιωτικής σύγκρουσης. Και οι δύο προϋπέθεταν πλεόνασμα πόρων και πλεόνασμα χρόνου για να αναπτυχθούν. Το πρώτο ήταν **η χρήση του αλόγου** στις μεταφορές και η δεύτερη ήταν **η χρήση του τροχού**. Ο συνδυασμός έδωσε τα πολεμικά άρματα, το βασικό όπλο της στρατιωτικής αριστοκρατίας αυτήν την περίοδο.

Η εποχή του χαλκού

- Η στρατιωτική αριστοκρατία ήταν το πρώτο “επαγγελματικό” στρατιωτικό σώμα. Στις περισσότερες των περιπτώσεων ήταν στενά συνδεδεμένη με τον κεντρικό πυρήνα της πολιτικής εξουσίας.

Η εποχή του χαλκού

- Η διατήρηση δυνάμεων εκατοντάδων πολεμικών αρμάτων, η συντήρηση των αλόγων που χρειάζονταν για την χρήση τους, η εκπαίδευση ικανών ηνίοχων για την χρήση τους στα πεδία των μαχών και πολεμιστών με εξαιρετικές δεξιότητες – είτε πολεμούσαν με τόξο, είτε με ακόντια – προϋπέθετε πραγματικούς επαγγελματίες του πολέμου απόλυτα αποσυνδεδεμένους από την καθαυτό παραγωγική διαδικασία.

Η εποχή του χαλκού

- Η πολεμική αυτή μηχανή απορροφούσε οπωσδήποτε μεγάλο ποσοστό του όποιου παραγωγικού πλεονάσματος προέκυπτε. Η απόσπαση αυτού του πλεονάσματος από τους παραγωγούς (μέσω φορολογίας λ.χ.) και η εκτροπή του σε διοικητικές ή στρατιωτικές δαπάνες προϋπέθετε την ύπαρξη ισχυρών κρατικών δομών και μηχανισμών.

Η εποχή του χαλκού

- Τα ισχυρά κράτη στην Μεσοποταμία, την Αίγυπτο, τα ισχυρά ανάκτορα του μυκηναϊκού πολιτισμού στην Ελλάδα, μαρτυρούν τις περίπλοκες πολιτικές δομές που εξυπηρετούσαν αυτή τη μορφή πολέμου.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η “ομηρική παρεξήγηση”

Η “ομηρική παρεξήγηση”

- Τα ομηρικά έπη αποτελούν σύνθεση παραδόσεων, μύθων, αφηγήσεων με υλικό που ανάγεται σε προηγούμενους – ως προς την καταγραφή και την τελική μορφοποίηση των επών – αιώνες. Στην εποχή του Ομήρου (8ος αι. Π.Χ.) οι ισχυρές βασιλικές εξουσίες έχουν εκπέσει και οι ηγεμόνες είναι τοπικοί άρχοντες που ανήκουν στο πιο ισχυρό από τα ισότιμα αριστοκρατικά γένη. Αυτό δεν εμποδίζει τους ραψωδούς της εποχής να αποδίδουν σε αυτήν την περιορισμένης εμβέλειας εξουσία διαστάσεις που δανείζονται από το παρελθόν, από την εποχή των ισχυρών βασιλείων και των αρμάτων.

Η “ομηρική παρεξήγηση”

- Εκεί οφείλεται η παρουσία αρμάτων στις αφηγήσεις των ομηρικών μαχών αλλά και η άγνοια της πολεμικής τους χρήσης. Στον Όμηρο τα άρματα είναι περισσότερο μεταφορικά μέσα παρά μηχανές πολέμου. Ο τελευταίος δεν είναι παρά άθροισμα “μονομαχιών” μεταξύ των εκπροσώπων των ισχυρών οικογενειών (γενών).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ο πόλεμος στους σκοτεινούς αιώνες (9ος-8ος αι π.Χ.)

Ο πόλεμος στους σκοτεινούς αιώνες (9ος-8ος αι π.Χ.)

- Ο πόλεμος παίρνει τις διαστάσεις της πολιτικής εξουσίας. Μικρές οικογενειακές ενότητες (γέννη) αλληλομάχονται για περιορισμένους στόχους και οφέλη. Ο στόχος είναι κυρίως η αρπαγή, ως στοιχείο σχεδόν του οικονομικού συστήματος (ανταλλαγές).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η επανάσταση των οπλιτών - Πόλις

Η επανάσταση των οπλιτών - Πόλις

- Προοδευτική διάδοση – επέκταση της γεωργίας, βελτίωση των μεθόδων της, αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Η βελτίωση της παραγωγής δημιουργεί δυνατότητα πρόσθετου πλεονάσματος και κατά συνέπεια μπορεί να στηρίξει σε μικρότερη έκταση ισχυρές πολιτικές εξουσίες.
- Η πιο εντατική επίδοση στην γεωργία – σε βάρος της κτηνοτροφίας και πιο ειδικά της νομαδικής κτηνοτροφίας – μικραίνει την έκταση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και πολλαπλασιάζει τον αριθμό τους. Πολλαπλασιασμός των ιδιοκτητών γης. Αίσθηση του χώρου και ανάγκη της “επικράτειας” – της γης που συνολικά κατέχουν – και οφείλουν να προασπίσουν – πολλοί καλλιεργητές γης.

Η επανάσταση των οπλιτών - Πόλις

- Το κοινό συμφέρον οδηγεί σε κοινό τρόπο προάσπισής του.
- Στο στρατιωτικό πεδίο όλα τα παραπάνω εκφράζονται με την **φάλαγγα** των οπλιτών. **Οπλίτες** είναι κυρίως οι μεσαίοι ιδιοκτήτες γης. Αυτοί που δεν έχουν τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις που θα τους έδιναν τις δυνατότητες της αριστοκρατίας (εκτροφή αλόγων λ.χ.), τα εισοδήματά τους όμως τους επιτρέπουν να έχουν αρκετό ελεύθερο χρόνο – για να μετέχουν στη λήψη πολιτικών αποφάσεων αλλά και να εκπαιδεύονται στα του πολέμου – και τη δυνατότητα αγοράς όπλων (πανοπλίας, δόρατος, ξίφους, εξάρτησης, ασπίδας).

Η επανάσταση των οπλιτών - Πόλις

- Η ισχύς της νέας αυτής κοινωνικής ομάδας στηρίζεται στη **συλλογικότητα**. Τα κοινά συμφέροντα, οι κοινές δυνατότητες, η διαχείριση των κοινών υποθέσεων που αφορούν αυτούς τους ίδιους αλλά και το σύνολο της μικρής επικράτειας στην οποία λειτουργούν οι περιουσίες τους, τους ενώνουν σε συμπαγή κοινωνική και πολιτική ομάδα.
- Στο πεδίο της μάχης αυτό εκφράζεται με νέο τρόπο πολέμου. Η **Φάλαγγα** είναι μια παράταξη πολεμιστών, οπλισμένων με ομοιόμορφο τρόπο που εξαρτώνται ο ένας από τον άλλο: η ασπίδα του ενός προστατεύει τον διπλανό του ακριβώς στην πλευρά από την οποία ο τελευταίος χειρίζεται το όπλο του για να επιτεθεί στον εχθρό.

Η επανάσταση των οπλιτών - Πόλις

- Στην πολιτική η νέα αυτή κατάσταση γεννά ένα νέο καθεστώς. Την αρχαία ελληνική **Πόλη (Πόλις*)**.
- Προκύπτει επίσης και η έννοια της **Δημοκρατίας**: της συλλογικής δηλαδή διαχείρισης των υποθέσεων του πολέμου και της διαχείρισης των κοινών.
- Η υποχρέωση και το δικαίωμα συμμετοχής στην προάσπιση της **πόλης** – η συμμετοχή στη φάλαγγα – είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή στα **κοινά**, δηλαδή στην διακυβέρνηση της **πόλης**, δηλαδή στην **πολιτική**.
- Από την οποία προκύπτει και η έννοια της **πολιτικής**.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ειδική Βιβλιογραφία

Ειδική Βιβλιογραφία

- Sidebottom Hary, *Ancient Warfare. A Very Short Introduction* (2005)
- Hanson Victor Davis, *Hoplites. The Classical Greek Battle Experience* (1993)
- Hanson Victor Davis, *Wars of the Ancient Greeks* (2006)
- Hamblin William, *Warfare in the Ancient Near East to 1600 B.C.* (2006)

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Μαργαρίτης.
«Τίτλος Μαθήματος. Πολιτική, Πόλεμος, Στρατηγική. Ο πόλεμος στην εποχή του χαλκού». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: http://opencourses.auth.gr/eclass_courses.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Φράγκου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014-2015

